

De eilanden van Rottum

onbewoonde eilanden waar de dynamiek vrij spel heeft

Luchtfoto Zuiderduintjes 2011.
Foto: Joop van Houdt,
bron:<https://beeldbank.rws.nl>

Tekst: Bas Kers & Albert Oost

In de Waddenzee ten oosten van Schiermonnikoog liggen de meest noordelijke eilanden van Nederland: Rottumerplaat, Rottumeroog en Zuiderduintjes. In 2005 is het beheer van deze eilanden overgedragen van Rijkswaterstaat naar Staatsbosbeheer en sindsdien is de kustbescherming er geheel gestaakt. Hoe hebben deze 'losgelaten' eilanden zich in de afgelopen tien jaar ontwikkeld?

Terwijl Rijkswaterstaat voorheen nog aan kustbescherming deed in de vorm van lokaal stuifschermen onderhouden of afslag tegengaan met rijshout, palenrijen, strekdammetjes of betonmatten heeft Staatsbosbeheer dergelijke kustbescherming geheel gestaakt. Effect hiervan is dat erosie, en daarmee ook aangroeiprocessen, vrij snel toegenomen zijn.

Zuiderduintjes, een wandelend Waddeneilandje

Zuiderduintjes was vroeger een onderdeel van het zuiderstrand van Rottumeroog en is in het begin van de vorige eeuw geïsoleerd geraakt. Het eiland ligt geheel in de Waddenzee en is daarmee een echt Waddeneilandje. In Nederland hebben we momenteel drie van dergelijke begroeide eilanden; naast Zuiderduin is dit Griend en sinds 2012 ook de Richel bij Vlieland. Dergelijke eilanden zijn vaak rond van vorm, waarbij Zuiderduin grotendeels is omsloten door een schelpenbank in de vorm van een hoefijzer. Schelpenbanken zijn vrij zeldzaam in Nederland en zijn aantrekkelijk bij veel grondbroedende kustvogels. Jaarlijks slaat een deel van de schelpenbank aan de westzijde af, terwijl het naar het oosten weer aangroeit. Hierdoor vernieuwt het eiland zich continu. Door een landschapskaart van 2004 op een recente luchtfoto uit 2015 te plotten, zien we hoe het gehele eiland naar het oosten 'wandelt'.

Rottumerplaat

Rottumerplaat is evenals 'Oog' een zogeheten barrière-eiland, gelegen tussen Noordzee en Waddenzee. Het is in de 19e eeuw ontstaan vanuit een wadplaat. Vanaf 1873 begon het eiland aan te groeien. Natuurlijk gevormde duintjes spoelden echter na enkele jaren meestal weer weg. Tussen 1876 en 1965 woonde er een landvoogd, die door het Rijk was aangesteld om hier onderhoud te plegen. Uitgebreide duinsystemen vormden zich op Rottumerplaat pas in het begin van de 20^e eeuw.

Liggingskaartje Rottums
Bron: www.topotijdreis.nl

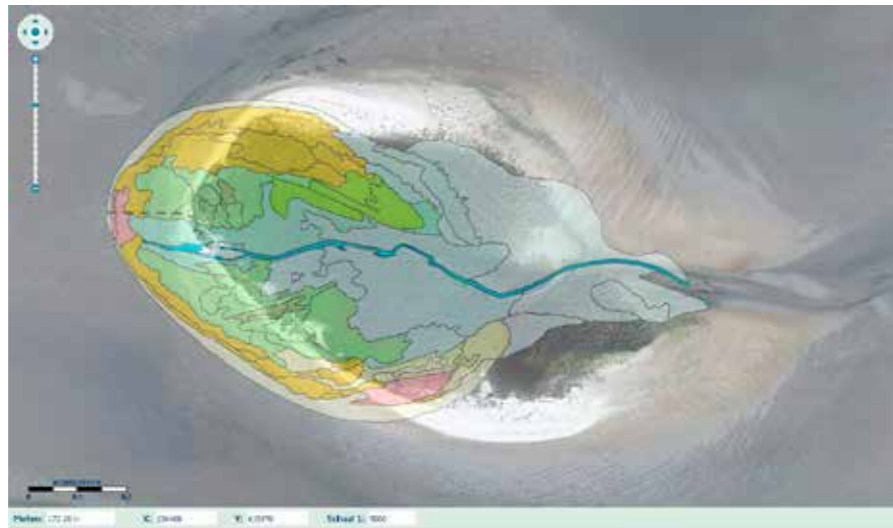
De aanleg van de stuifdijk begon in 1952, waardoor rond 1960 de zuidelijke kwelder ontstond. Prof. Westhoff beschrijft in 1972 wat er allemaal werd aangeplant, en hoeveel moeite dat kostte (zie kader).

Nieuwe Rifduinen

De laatste jaren is er veel veranderd op Rottumerplaat. Aan de westzijde, waar de Lauwers tegen het eiland aan schuurt, is in elf jaar tijd veel afgeslagen, waaronder de Westduinen. Een deel van dit weggeslagen materiaal is naar het noorden getransporteerd en op het Noordrif terechtgekomen: de nieuwe Rifduinen. Ook de noordelijke baai verzandt steeds meer, waardoor langs de randen een pionierkwelder met zeekraal is ontstaan. Tijdens stormen zijn doorbraken ontstaan in de twee sluffers ten zuiden en noorden van de stuifdijk, waardoor deze gebieden weer dynamischer en zilter worden.

Rottumeroog: niet verdwenen

Rottumeroog ligt aan de rand van het Eems-Dollard estuarium. Het eiland Rottum wordt het eerst genoemd op

Luchtfoto Zuiderduintjes 2015 met daaroverheen een vegetatiezoneringskaart van Rijkswaterstaat uit 2004. De stippellijn aan de westzijde geeft aan dat het eiland in 11 jaar 172 m naar het oosten is opgeschoven, ca 15 m per jaar (bron: Kadaster).

25 maart 1351, toen bepaald werd dat helm in de duinen afgesneden mocht worden ten behoeve van het vee, maar niet uitgerukt: de oudst bekende beschermmaatregel voor duinvegetatie. Tot in de 18^e eeuw wonen er mensen. In de 19^e eeuw groeit het eiland aan en in de 20^e eeuw slaat het weer af en is

het 3,5 km zuidoostwaarts geschoven, dus zo'n 35m per jaar. In 1953 breken de Zuiderduinen door en sinds 1970 is het zuidoostelijke Vuurtorenduin bij hoogwater door een geul van het hoofdeiland gescheiden. De aangroei van het eiland naar het oosten is belemmerd doordat de Eems

Luchtfoto 2011 van het Noordrif met Nederlands noordelijkste duingebied: de nieuwe Rifduinen. Bron: beeldbank Rijkswaterstaat. Foto: Joop van Houdt

Jonge lepelaar op Zuiderduintjes. Foto: Bas Kers

er strak tegenaan ligt. Toch is Rottumeroog na tien jaar zonder kustbeheer anno 2015 niet in de Eems verdwenen. Een diepe geul aan de noordzijde van het eiland erodeert daar al jarenlang. Aan de noordwestzijde is bij storm een doorbraak ontstaan, die zomers weer gedeeltelijk dicht stuift. Aangroei

vindt plaats aan de zuidoostzijde: daar is de zandplaat tussen Vuurtorenduintje en Rottum inmiddels geheel dichtgegroeid met kweldervegetatie. Het breidt zich verder zuidwaarts uit. De zandplaten aan de westzijde, de Schildgronden, kunnen luwte geven en beschermend gaan werken voor Rottumeroog. We verwachten dat over enkele decennia Rottumeroog en Zuiderduin samengaan, omdat beide eilanden naar elkaar groeien.

Duinteunisbloem op de schelpenbank van Zuiderduintjes. Foto: Bas Kers

Uit: Vegetatie van Rottum, door Victor Westhoff, 1972:

“Voor de ophoging van de stuifdijk werden vroeger schermen gebruikt, nu niet meer. Als de stuifdijk een bepaalde inhoud heeft bereikt, zijn de schermen niet meer nodig. Aangeplant zijn Biestarwegras, Helm en Zandhaver; in de Westpolder gekweekt en hier uitgezet. Verder zijn aangeplant; Duindoorn (1962), Populier, Vlier, Meidoorn en Liguster. Oorspronkelijk bestond de stuifdijk uit twee rechte stukken, die met elkaar een stompe hoek maakten. Deze geëxponeerde hoek is later met bulldozers 100 m zuidwaarts verplaatst en weer beplant. Er werken 4-5(-6) man op de Plaat, van begin maart tot eind oktober, maar niet in de weekends. Rijkswaterstaat voert het beheer, SBB verricht inventarisaties. Van begin mei tot eind juni worden geen vergunningen voor bezoek verleend. Kamperen is verboden. Voor wadlopers is de Plaat niet te bereiken (Rottumeroog wel: duizenden per jaar). Vogels: vroeger duizenden Grote Sterns; die zijn nu nagenoeg verdwenen. Wel broedvogel: Eidereend, Bergeend, Noorse Stem, Visdief, Scholekster, Zilvermeeuw. Het zaaien van Duindoorn bleek geen effect te hebben. Daarom werden stekken betrokken van het PWN. Dit bleek pas effect te hebben als grond (met Actinomyces) mee werd overgebracht. Het uitplanten in de herfst zou het beste zijn, maar dat slaagt niet wegens erosie in de winter. Daarom wordt het uitgeplant in maart, maar dan sterft 50% of meer af wegens droogte in de voorzomer”.

Dynamisch

Al met al zijn de eilanden van Rottum gebieden waar de landschappelijke processen van erosie en aangroei overal gaande zijn. Gebieden waar de mens niet meer actief de kust beschermt, beheerst of beheert, maar de natuur zelf zijn gang laat gaan. Deze dynamiek is voor Nederlandse begrippen uniek en puur natuur!

Wilt u Rottumeroog bezoeken? U kunt er op excursie, zie: <https://www.boswachtersblog.nl/rottum/>

[Bas Kers werkt bij Rijkswaterstaat aan waterdata en monitoring.](#)
[Albert Oost is specialist morfologische ontwikkeling Wadden bij Deltares en Universiteit Utrecht.](#)